

90. Néprajzi Múzeum, Ethnológiai Adattár, 2771.

91. Törökbecse, Kálmány: SZEGED NÉPE, II.

92. Péter László: KÁLMÁNY LAJOS: EGY NAGY MAGYAR FOLKLORISTA ÉLETE, 47.

93. Uo.

94. Uo.

95. Ebből három került bele az EA 2771-es kéziratba, három pedig az EA 2801-ben található. Ez a hagyaték az a része, amelyhez a restaurálása miatt nem tudtam hozzáférni.

96. Vö. Fábíán Gyula: PALÓCZ KRISZTUS-MONDÁK. *Ethnographia*, 1910. 360.; Szémán István: MAGYARORSZÁGI RUTHÉN KRISZTUS-LEGENDÁK. *Ethnographia*, 1909. 164.

97. *Ethnographia*, 1892. 281. Binder Jenő: MEGJEGYZÉSEK „A GESTA ROMANORUM HATÁSA A MAGYAR NÉPKÖLTÉSZETRE” CZÍMŰ DOLGOZATRA. 1893. 13. Binder Jenő: A ZARÁNDOK ÉS AZ ISTEN ANGYALA.

98. Kálmány Lajos: ALFÖLDI GYŰJTÉS. Ms. Néprajzi Múzeum, Ethnológiai Adattár, 2771.

Baróthy Zoltán

EMIGRÁCIÓ

Nem ismerős a saját szagom.

Egy hajókürt lassú, elnyújtott bűgása. Pislogok, én, én ébredtem fel. Szürkésfehér téglalap, ablaküveg. Nem húztam be a függönyt? Porszagú pokróc alatt fekszem, ahogy megmozdul a testem, a bőrömön érzem, ruhában vagyok – soha nem alszom ruhában.

Kipattanok az ágyból, alig forog a fejem, elveszítem az egyensúlyomat, a padlóra zuhanok.

Hol vagyok? A hajókürt vontatott hangja újra. Hol és ki? Szoba, igen, így elsőre: szoba. Poros, piszkos padlógerendákat tapint a kezem, én. Nincs teljesen sötét, odakintről szürke derengés szűrődik be, de megállapíthatatlan, mi minek a körvonala, árnyéka, hányingerem van, a szám kiszáradt, és mindenhol a szívem dobog. Körülöttem, fölöttem, a mellkasomban. A homlokomban. Türelmetlenül zakatol, nem is zakatolás ez, összefüggő zúgás. Még azt akarom hinni, otthon vagyok, és mint aki levegőért kapkod, úgy keresem az ismerős tárgyakat, szagokat, bármiféle bizonyosságot, már tudom, hiába. Már tudom, egy összeilleszthető valóság felismerésének másodpercekkal korábban meg kellett volna történnie, és én előzőleg soha nem jártam ebben a szobában – ha szoba egyáltalán.

Fel kell állni, elmenekülni. Csakhogy minden mozdulatomra súlyos körhinta indul el a fejemben, és láthatatlan erejével visszakényszerít a földre, nekinyom a padlónak. Később a szédülésem szakaszossá válik, akkor végre feltápázkodom, de mintha egy vízen lebegő csónakban egyensúlyoznék közben.

Lassan elindulok az ablak felé, előtte úgy sejtem, egy asztal lehet. Két lépés után görgős irodai szék hátába rúgok bele, arrébb gurul, támlája az asztal élének ütődik. Kezemet a hideg ablaknak érintem, nem is ablak igazából, inkább derékmagasságtól plafonig húzódó, széles üvegfal, nyitni sem lehet. A kinti világból mindössze egy barnás földszív látszik, de tíz vagy tizenöt méter után az is eltűnik a szürke, foszló szélű köd alatt: sűrű, nehéz, mozdulatlan köd veszi körül az épületet, ahol magamhoz tértem. A távolból újra a hajókürt hangja, most úgy rémlik, ez a bűgás mintha előzőleg eszméletlenségem szűz idejébe is fájdalmasan behatolt volna, és már órák óta tartana.

Az asztal bal oldalán olvasólámpa sötét sziluettje, kitapintom a kapcsolóját, lenyomom. Éles, sárga fény ömlik a szoba hűvös levegőjébe, hosszú csíkok a padlón, hosszú csíkok a falakon. Hogy kerültem ide? És hogy felejtettem el, mi történt? Fagerendák, faház, bódé, elmenekülni. Balra, az üvegfalra merőleges falon ott az ajtó, odatámolygok, a kilincs helyén félgömb alakú fogantyú a közepén gombszerű pöccökkel, próbálok elfordítani, nem lehet. Talán ha lenyomom közben a pöccöt, úgy? Nem megy. Ó, hogy gyűlöltém világéletemben az ilyen kilincseket! A kis gombon függőleges, keskeny kulcslyuk – akkor kulcs kell, kulcs kell!

Vissza az asztalhoz. A krómozott burájú lámpa fénye egymásra hányt fehér papírlapokra vetül, a lapokon táblázatok, amelyeknek a szöveges részei egy általam nem ismert nyelven íródtak. Broeikassassen. Dizuurstof. Kulcsot nem találok. A lapok hosszú oszlopaiban itt-ott kitöltetlen rubrikák, helyenként tollal beírva számok, az adatok mellett fok- vagy százalékjelek, sok tizedes érték, egy szót sem értek az egészből. Onderzoek. Egy másik papíron időjárási adatokat és földrajzi koordinátákat rögzíthettek, lábjegyzetes magyarázatok tartoznak hozzájuk: *EG-Index-n., **VN.-n. A papírköteg mellett széttépett újságlap. A fejléc, az újság neve nem látszik, csak egy cikk címe vastag, fekete betűkkel: Vrouwen kiezen weer achternaam, itt szakadt el a papír, a cím alatti szemcsés fényképen szőke nő mosolyog, egy kanapén ül menyasszonyruhában, kulcs nincs az asztalon, hügyoznom kell.

Valamelyik skandináv nyelv lehet. Vagy holland? Igen, inkább a holland nyelv írásképe ilyen.

Az olvasólámpa az ablaktól távol eső tárgyakat, bútorokat is megvilágítja: a hosszú ablakkal szemben kis konyhasarok, csap, megnyitom, nem folyik, alatta poros mosogatótálca, mellette üres edényszárító, felül polc tányérok, poharak, kulcs sehol. A konyhasaroktól balra ócska láda, benne esőkabát rászáradt sárral, és pár számomra ismeretlen rendeltetésű műszer; a tülso fal mellett a fekvőhelyem, egy régi kempingágy foltos matraccal, ennyi, nincs más a szobában – abból, ahogy a lépteim döngenek, már biztosan tudom: egyterű fabódében vagyok.

Be fogok hügyozni! Nagyon kell. Már majdnem a mosogatót választom végének – csak hirtelen előtörő szemérmességem tart vissza tőle, mégiscsak idegen helyen vagyok –, amikor a keskeny munkalapon üres műanyag palackot pillantok meg, színes címkéje alapján helyi üdítőital lehetett benne, lehúzó a sliccemet, és a flakont lassan, óvatosan, az erősödő spriccelést meg-megszakítva engedem tele, és közben arra gondolok, vissza kellene feküdni, elaludni újra, és felébredni otthon, hátha csak egy rossz álom ez a faépület a nagy üveggel az egyik fala helyén; vissza kellene feküdni, lehunyni a szemem, és azt képzelni, hogy csak egy kora hajnali, váratlan szélvihar megtevesztő játéka a távoli hajókürthang, biztosan csak egy üresen tátongó csőbe, lyukba fúj bele valahol az albérletemhez tartozó erkélyen, a háztetőn vagy a szomszéd lakóház kertjében, de nem baj, hiszen tudom, pesterzsébeti otthonomban vagyok, biztonságban, a reggel még messze, alhatok még legalább két-három órát, aztán egy csütörtöki nap jön, mennem kell dolgozni, ugye így lesz?

A vizeletemből pár csepp a padlóra csorog, a kezemet a nadrágomba törlöm, na és.

Miközben felhúzó a sliccem, végignézek az öltözékemen: soha életemben nem hordtam ilyen buggyos, bő, világoskék farmernadrágot, sem ilyen bolyhos, régi, rozsdaszínű, narancssárga csíkos pulóvert, ujjai kinyúltak, félpercenként fel kell húznom könyékig, nem az én ruháim.

Remeg a gyomrom. Ugye majd minden tisztázódik? Visszatámolygok az ágyhoz, jobb lesz a nehéz, poros pokróc alatt. Igen, majd minden tisztázódik. Csakhogy nem ismerős

a saját szagom: poshadt, savanykás, erős, kellemetlen szagom van, nyirkos, ragacsos, izzadt a bőröm.

Hollandia? Egyszer jártam ott, pár éve, még egyetemista koromban. Groningen, így hívták a kisvárost fent északon, egy egyetemi csoporttársam tanult kint épp ösztöndíjjal, őt látogattam meg. Tavasz volt és hideg. A főter hatalmas virágpiacára emlékszem, és a harsánykék égen átrohanó könnyű, fehér felhőkre; úgy rémlik, egy nagy harangtoronyba is felmáztunk a város főterén Péterrel, a csoporttársammal. Mindössze egy hétvégét töltöttem el nála Groningenben, szombat este focimeccsre mentünk, utána sört ittunk, és rengeteg sült krumplit ettünk majonézzel, később még több sört rendeltünk, jó nagy berúgás lett belőle. Aztán másnap, az utolsó reggelen kiautóztunk a tengerpartra, és versenyt hugyoztunk a kilométer hosszú betontöltésen, az nyert, akinek a vizeletsíkja előbb leért a tengeri moszatokkal, szeméttel borított, köves iszapba, ahová olykor a habos hullámok is kiszaladtak, de a tengerből alig láttunk valamit, egész délelőtt hatalmas köd borította végig a partot, épp olyanfajta köd, mint amilyen itt lehet kint a ház körül; csak később, dél felé, amikor a köd ritkulni kezdett, tűnt fel a vízből egy három-négy hullámnyi széles, sűrű, tajtékos sáv, mi pedig csak ültünk a töltés szélén Péterrel, és józanodtunk, élveztük a másnaposságot, csak szívtuk be a párás, sós levegőt, és közben úgy éreztük, tényleg azok a fehér vagy sűrű pamacsok oszlanak szét éppen a tüdőnkben, jó volt.

Zajok a ház körül. Motozás és valami gyerekhangféle. A szívem újra erősen dobog, felülök, ki az, mit akar? Nyílik az ajtó, csipős, hideg levegő árad befelé, és ugyanaz a szűrt derengés, mint az ablakon át. Körülbelül negyvenéves, világoszőke hajú nő áll meg a küszöbön, két oldalán egy-egy gyerek, a kisebbik – négy év körüli, kék ellenzős sapkás kislány – a szobába érve azonnal elengedi a nő kezét, és hozzám szalad, emlékeztet valakire.

– Apa! Apa! – Felmászik az ágyra, az ölembe kéredezkedik, mit tehetnék mást, felveszem. – Reggel megnézhettem sok Dommel-mesét, amíg anya még aludt...

– Mert Henk persze már fél hatkor felébredt – vág közbe a szőke nő merev, feszült arccal. Hozzám beszélt? És miért nem szól a kislánynak, hogy én nem a gyerek apja vagyok?

– Apa, súgok valamit! – A kislány a fülemhez hajol. Bizalmasan suttog, tényleg úgy viselkedik, mintha mi ketten jól ismernénk egymást. – Saskia barbijának a lila fésűje sötétben világít. Titok, senkinek sem szabad elmondanod, csak Saskia meg én tudjuk.

A másik gyerek, a nyolcévesforma, szőke kislány még mindig a nő mellett áll. Elsőre úgy tűnik, a kislány ugyanolyan durcásan, már-már kíméletlenül néz engem, mint a felnőtt nő. Biztosan elég rosszul festek – borostás lehetek és kócos, a szagom is rossz –, a kislány nem sok ilyen torzonborz alakot láthatott még életében.

– Sziaapa – hadarja a kislány, a nő néma marad. Apa? Szia? Értetlenül, hülyén bámulhatok vissza rájuk. Közben – nem tudom megmagyarázni, miért – úgy érzem, a kislány erős tekintetében, amellyel szinte felfal engem, nem is rosszkedv, inkább csodálkozás van. Sőt riadalom, szeretetteljes féltés, mintha Saskia aggódna értem, azt hinné, bajom van, beteg vagyok.

Henk bolyhokat tépdés le kötött pulóveremről, két ujja közé fogja és repteti őket.

– Búúúúúú. Úrhajó, most száll fel a Marsról.

Rozsdaszínű kötött pulóver van rajtam, középen narancssárga sávokkal, Henk csak az egyik narancssárga sávot tépkedi. – Apa, nézd, úrhajó! – A szétfoszlott, hosszú szálmadarványok miatt gondolhatja, amelyek a pulóverből kiszakított pamutgombócok végén maradnak, az olvasólámpa sárga fényében tényleg úgy néznek ki,

mintha épp fellőtt űrhajók, rakéták lángcsóvái volnának – élénk képzeletű fiúcska lehet a kis Henk.

– Gyerekek! Szaladjatok egyet a ház körül! – szólal meg a szőke, rosszkedvű nő, ám Saskia dacol.

– Nem!

Henk azonban már le is perdült az ölemből, és már fut kifelé.

– Saskia, gyere, Saskia, gyere!

– Nem!

– Kislányom, most mi felnőttek beszélgetünk, jó? – A nő egy másodperc alatt változik át szigorú anyává. Saskia cicceg egyet, dühösen sarkon fordul, és kilép a kis házból.

– Utálok mindig Henkkel játszani. Utálok kint lenni. Mindent utálok.

– Mindjárt megyünk haza. Addig vigyázz Henkre, ne engedd ki a töltés túlsó feléhez.

A gyerekek eltűnnek a ködben. Hirtelen túl nagy lesz a csönd, a ház biztosan a nőé meg a nő családjáé. – Heló. Én csak... Izé. Szóval, őszintén szólva nem tudom, hogy kerültem ide...

– Azt látom.

Megrémít a nyersség, amellyel félbeszakít, hiszen van benne valami félelmetes egyértelműség, megszokottság, már-már természetesség. És közben azt is érzem: nem hallom jól, amit a nő mond. A kempingágyon ülök, zúg a fejem, és a világ látványa újra úgy suhan körbe-körbe, mint egy körhinta beülői; a nő nekitámaszkodik a mosogató oldalának, bal kezét a mellkasa elé húzza, azon könyököl a másik kezével, a fejét összeszorított jobb öklén támasztja.

– Figyelj, nem bírom ezt tovább. – Mélyet sóhajt, könnyezni kezd. Összezárt ujjai között gyűrött zsebkendőt tart. Elfordul a nyitott ajtó és a gyerekeket elnyelő, sápadt üresség felé, bár ekkor mintha már nem is nézne sehová, csak befelé, csillog az arca a könnyektől, látom, ahogy legurulnak az orra mellett, és a kabátjára potyognak, jajj, ne. Miért kevernek engem itt össze bárkivel? Valahogy tisztázni kellene az egész félreértést, és eltűnni innen mielőbb. Odakint már egészen világos van, mintha errefelé hirtelen vagy teljesen észrevétlenül érkezne meg a reggel, de a köd az ablakon túl továbbra is sűrű, áthatolhatatlan – csak két gyerek árnyéka, sziluettje sejlik elő belőle néha-néha.

A nőből valamiféle hosszan visszatartott, élete minden percét szétrágó, egyhangú boldogtalanság keserűsége látszik felszakadni, megfeszül a nyaka, zaklatottan, ritmus-talanul lélegzik, próbálja visszaszívni, visszanyelni a könnyeit, nem tudja.

– Nem ismerlek titeket... De nagyon sajnálom, bármi történt... – kezdek bele újból, de itt megakadok: valamiért úgy érzem, beszéd közben nem hallom vissza a saját hangomat. A nő azonban hall engem: lassan felém fordítja a fejét, és olyan rettentő, jeges harag van a szemében, olyan tömény, áthatolhatatlan értetlenség, hogy legszívesebben a hátammal kinyomnám a bódé falát, és elrohannék. Mivel gyanúsít? Én Budapesten élek, egyedül, még nem házasodtam meg, gyerekeim sincsenek, nemrég kaptam munkát egy fapados légitársaságnál, utasreklamációkat kezelek, lélekölő, stresszes munka, de mégis valami, meg akarom tartani, előtte évekig szenvedtem, hogy állást találjak... Bu-da-pes-ten, érti? Ha kell, biztosan igazolni tudom a személyazonosságomat. Mit akar tőlem? Én nem vagyok az ő férje vagy barátja vagy a gyerekei apja, élettársa, bármije... Semmije se vagyok.

– Nem ismeresz minket. – A fejét csóválja, aztán szinte keresztülnevet a könnyein, egyre hangosabban. – Hát persze, te nem ismeresz minket, te részeg állat! Mert teljesen elittad az agyadat, azért! Búzslesz az alkoholtól!

Beszél, és bár én felfogom, amit mond, ebben az ólmos megértési kísérletben az ő kimondott szavainak hangja ugyancsak azonnal elvész; amint a szavak elhagyják az ajkát, eltűnnek, szétporladnak a körhintában, amely agyamat, gondolataimat összevissza dobálja, káprázik a szemem, sípol a fülem, hányingerem van.

És már képtelen vagyok a nő fájdalomra figyelni, csak a sűrű gyűlöletre a síró arcán, a szeme körüli párnák megduzzadtak, és bal orcája közepén kis, élénkpiros pötty világít. Részeg állat. Miért mondhatta? Vagy lehet, hogy tényleg berúgtam az éjjel, azért szédülök most annyira? Nem. Tegnap este a tévé előtt aludtam el, egyedül, az albérlőtemben, a Mátyás király téren. Színjőztem, színjőztem!

A nő a csap melletti kis asztalra támaszkodik, úgy zokog. Mond még valamit, mozog a szája, én tehetetlenül, tanácstalanul bámulom könnyű, csontos alakját és meztelenül maradó nyakán a ráncgyűrűket; sportkabátot visel és szűk, testhez simuló szabadidő-nadrágot, mindene vékony és törekeny, a zsebkendőt megmarkoló pálcikaujjai ráncosak, a kézfeje pedig meggyötört, elhasznált, mintha előzőleg órákon át mosogatott volna – mégsem mondható egyáltalán, hogy ne volna benne, az egész lényében valamiféle szépség, báj, vonzerő, finomság; máskor, máshol tulajdonképpen akár tetszhetne is nekem.

És akkor ő újra szembefordul velem, úgy ordít. Félig telt műanyag palackot tart a kezében, a kis asztali lámpa fényében megint felcsillan könnyes arca:

– Te tényleg belepisáltál ebbe a flakonba? Úristen, tényleg belepisáltál? Legalább a vécéig kimehettél volna! Szerinted mire való a vécé?

Ingerülten csapok rá a kempingágy szélére:

– Mégis, hol vagyok? – De olyan súlytalannak, erőtlennek érzem magam, mint aki nem is létezik, a nő oda se figyel rám.

– Elegem van! – vág közbe. – Én nem tudom ezt tovább csinálni. Ha összeszedted magad, hazajössz, bepakolod a bőröndödet, és eltűnsz az életünkből. Nincs több könyörgés, nincs több utolsó esély! Felfogtad?

A piros pötty a járomcsontja fölött szinte átvilágít a köd mélyén lapuló szoba színtelenségén:

– Hazajössz, összepakolod, és...

Újra sír.

– Ezt még fel bírod fogni?

Nekem pedig erre azt kellene mondanom: „Jó, eltűnök!” Utána akár fel is lélegezhetnék. Csakhogy valami pár másodperc alatt megváltozott bennem, többé egyáltalán nem érzem magam kívülállónak, és sehogy sem találok a korábbi, megnyugtató távolságot közöttünk. És ebben a pillanatban már úgy meredünk egymásra, mint egy halálos párbaj küzdő felei, kivont, vérre szomjazó karddal:

– Hazajössz, összepakolod, és...

– Micsoda? Családom van? – Azt hiszem, ez az egyetlen hatásos ellencsapás, amellyel meg tudom védeni az igazamat.

A nő erre még jobban zihál, szinte fuldoklik a sírástól, a könnyeitől: – Ez nem lehet igaz!

Az ő valósága viszont rajtam ejtett mély sebeket, egyre mélyebb sebeket, súlyos sebeket.

– Mondd, milyen nyelven beszélünk? – Muszáj békülnöm, kegyelmet kérnem, mostanra be kellett látnom: ellenfelem erősebb nálam. Ráadásul újra tudatosul bennem, hogy valójában nem is hallom ezt az ingerült párbeszédet, nem jutok közelebb a szavakhoz azok tartalmánál, a mondatok jelentését, pontosabban üzenetét fel tudom

idézni – mintha halvány lézerfény vetítené a homlokom belsejére minden szó értelmét –, de mindenféle hangzás, akusztikai élmény nélkül, nincs taglejtés, dinamika, hangsúly, fogalmam sincs, magyarul-e vagy azon az idegen, különös nyelven beszélünk-e, megőrülök ettől.

A faház nyitott ajtaja felől, a kinti ködből Saskia kiabál.

– Anya, anya! Henk lepisilt a töltésen!

Közben a nő ugyanazt a mondatot ismételve, és sikoltozik: – Jézusom, ez nem lehet igaz!

Mintha víz alól hallanám az egészet.

– Kérek. Meg kell tudnom – könyörgök a nőnek. – Milyen nyelven történik ez az egész reggel? – Amennyire bénult, zsibbadó arcizmaim engedek, igyekszem gyorsan beszélni, még mielőtt Saskia ideér.

A nő gyorsan megtörli arcát a zsebkendővel, visszanyeli a könnyeit, kihúzza magát, rólam többé tudomást sem vesz. Saskia izgatottan, kipirultan áll meg az ajtóban, bordó, vastag kordbársony szoknyája redőit igazgatja, úgy ismétli, legalábbis ezt olvasom le a homlokom belsejéről:

– Henk lepisilt a töltésen. Azt akarta, hogy a csík...

– Kértelek, hogy ne engedd ki a töltés szélére!

– De fogtam hátulról.

– Jó, megyünk haza. Hol az öcséd? – És a nő megragadja Saskia karját, és szinte kirántja a házból a küszöbön túlra.

– Anya, te sírsz?

Henk kék sapkája is feltűnik az ajtókeretben.

– Anyuci, miért sírsz?

A nő kívülről becsapja a keskeny ajtót. „Apa nem jön?” „Jön később, csak még hagyjuk pihenni.” „Itt akarok maradni apával!”

És Saskia is bőgni kezd. Nem, ezt nem bírom, a kislány szomorúságát, magányát végképp nem tudom elviselni! Vagy Henk sír? Mindkét gyerek? Nem tudom. A hangok odakint még inkább összekeverednek, majd folyamatosan távolodnak, egy ideig csak a szívem lüktetését hallom, később pedig mindössze pár sirály rikoltozását a ház körüli ködből, elmentek. Jajj. Óvatosan visszahanyatlom az ágyra, és a porszagú pokrócba kapaszkodva próbálom lelassítani fejemben a körhintát. Valamit tenni kéne. Utánuk szaladni és magyarázatot kérni? Túl gyenge vagyok hozzá.

És csak negyedórával később vagyok képes felkelni és elvonszolni magam legalább a görgős irodai székhöz az asztallal szemben, akkor már teljes a csend. Aztán újabb hosszú, halott percek telnek el, és én a ködöt bámulom az üvegen túl. Ugye csak hallucináltam? Nem, nekem nincs, nem lehet családom, nekem most Budapesten kellene lennem. Ugye csak egy látomás részei voltak ők hárman, Saskia, Henk és a vékony, szőke asszony? És milyen nyelven beszélünk egymással? A statisztikák szavaiból sem értek semmit. Broikasgassen, Dizuurstof, mi a fenét jelenthetnek?

Waterdamp.

Vissza kellene feküdni és aludni, azt képzelni, hogy... Nem, már nem lehet.

Az asztalon az egyik iratkupac alján színes, vastag papírra nyomott füzet, valami prospektus, kibányászom a kupac mélyéről, belelapozok. Motorcsónakok és kabinos kis hajók fényképei. Rövid leírások a nyelven, amelyet nem beszélek, próbálok elnézni a szöveg felett. A képek mellett euróban megadott árak. Behajtom a füzetet, a címlapon más-más színű ladikok lebegnek egy napfényes csatorna vizén, mögöttük egy rakpart

oldalfalának moszattal borított kötőmbjei, a fal fölött régi, macskaköves utca, amely egy amszterdami városképre emlékeztet, családom van.

Remeg a kezem, émelygek. Egy fiókot nyitok ki az asztal aljában, benne távcső, családrom van. És golyóstollak, többféle vonalzó, szögmérő, számológép, gemkapcsok. Alatta másik fiók, benne újabb papírlapkötegek, összefirkált, régebbi statisztikák táblázatokkal, grafikonokkal, mind-mind azon az idegen, karcos, artikulálhatatlan nyelven, családom van.

A harmadik fiókból térkép kerül elő. Széthajtom, a kék tengeren szaggatott, apró csikokkal kompútuvonalak, világos- és sötétzölddel a szárazföld, a tenger kékje fölött felirat: Waddensee, a térkép bal oldalán Oosterbierum – egy település lehet, egy északi sziget neve: Terschelling, és a jobb alsó sarokban ott van Groningen is, a város, ahol futbalmeccsen voltam, ahol a főterén felmásztam az óra- vagy harangtoronyba, és a rohanó felhőket néztem, ne. Nem.

Csak akkor tudnám biztosan, hogy ebben a pillanatban ordítottam egyet, ha hallanám a hangom.

Gombóc indul el felfelé a nyelöcsövemen. A széthajtogatott térképet még el tudom rántani az arcom elől, aztán behajolok a harmadik fiókba, régi, nagyalakú füzet, egy jegyzetomb és ezüstsínű ceruzaelemek fölött öklendezem, és egy festményt ábrázoló szórólapféleség fölött: HET RUSSISCHE LANDSCHAP. A festményen napsütötte nyírfák törzse mered ki egy békanyállal borított tó vizéből; közben rossz szagú, áttetsző fehér, üres hab ömlik ki a számon, és lepi be a szórólapot meg a ceruzaelemeket; lüktet a torkom, és mint valami keserű füst, úgy marja a szám belsejét, amit kihánytam; még csuklom, bőfögök párat, aztán amikor úgy érzem, elmúlt a rosszullétem, betolom a fiókot.

Teljesen kiszáradt a szám, inni kellene valamit. A térkép az asztalon: Schiermonnikoog, Suyderoogh, Lauwersmeer, jajj, ne.

Kibámulok a kinti világba. Az ablaktól pár méterre épp egy sirály tipeg végig a vizes, sáros, zöld fűcsomókon, rikolt egyet, meg-megáll, hosszú csőrével a begyét vakargatja, később hosszan rezegetteti a szárnyait, mintha vizet pergetne le róla, szédülök. Mondd, te sirály, vállalnom kell-e a felelősséget a tettekért (bűnökért?), amelyeket egy nem létező életemben követtem el? A madár ellépked keresztben az ablak előtt, épp úgy tesz, mint aki gondolkodik. Ha hinni lehet a nőnek, elég keményen és régóta ihatok. Bántottam a családomat? Vertem is a nőt és a gyerekeket? Viselkedtem erőszakosan?

Egy pillanatra nem figyelek rá, szem elől tévesztem, mire a sirály máris eltűnik a ködben, elröppen anélkül, hogy válaszolt volna, Stikstof, Waterdamp, zwafelhexafluoride.

Belső órám becslése szerint még csak most kellene hajnalodnia körülöttem, ott messze, Budapesten. Nemsokára meg kellene szólalnia az ébresztőórámnak, és akkor én – Mátyás király téri albérletemben, ezervalahányszáz kilométerre ettől a tengerparti faháztól – lezuhanyoznék, felöltöznék, innék egy kávé, majd elbuszoznék Kőbánya–Kispest vasútállomásig; onnan körülbelül hat perc vonatút várna rám a repülőtérig, hiszen ott van a cégem irodája, gemiddelde methaanconcentratie. Egy pillanatra még az is átszalad az agyamon, hogy fogok ilyen elgyötörten, szédülten, ilyen kiszáradt állapotban egész nap a számítógép előtt ülni és dolgozni, telefonálni... Másnaposan... Szerda vagy csütörtök...

És a hosszan kitartott, egyenletes hajókürtbúgás újra: elhallgat, elkezdődik, elhallgat, megint búg, megint elhallgat; a távoli hang mint egy puha szivacsba, úgy ütközik bele a ködbe, de ahogy a tompa, iránytalan búgás feloldódik, ahogy a köd felfogja és megszelídíti, van abban valami idegtépjő.

Egy falu lehet itt a közelben, ha az anya és a két gyerek csak így hazasétáltak. Vagy egy város? Nem, ahhoz túl elhagyott, túl néma a partvidék, egy induló autó motorhangját biztosan kihallottam volna a tengeri madarak jellegtelen rikoltozása vagy a hajókürt bűgása mögül, és egy másik, lassan egyenletes morajlássá szélesedő háttérzaj mögül, valószínűleg a hullámok csapódnak neki a töltés alsó felének egészen közel a házhoz – közeledhet a dagály.

„Nincs több könyörgés, nincs több utolsó esély!” A nő szavaira továbbra is úgy gondolok, hogy valójában nem hallottam őket. „Tűnj el az életünkből!” Amíg ők hárman itt voltak, sírás, a sikoly tűnt egyedül valóságos emberi hangnak – és amikor Henk a kis sárga pamutfoslányokat reptette és dúdolt hozzá, meg amikor Saskia ciccegett, rettentően megviseltek azok a hangok; minden más, ami beszéd: víz alól jött. Vagy sehonnan – csak a homlokom belsejére vetítette oda a halvány lézerfény: „Pakold össze a bőröndödet, és takarodj!” Így mondta a nő, valahogy így. Hollandul vagy magyarul? A tenyeremmel megpaskolom a halántékomat, egyre erősebben verem a fejemet, hátha attól kikattan belőle ez a kínzó, fojtogató süketség; ha ez így marad, soha, soha többé nem akarok megszólalni semmilyen nyelven. Soha... Nem leszek rá képes.

Nem beszélek hollandul. Magyarul gondolkodom, és magyarul beszélek. De biztos ez? Fogok egy golyóstollat, és az egyik papírra, egy táblázat alá felírom a szót: GYÖNGY. Aztán azt: SÍR. A tíz legszebb magyar szó, emlékszem, az iskolában tanultuk, Kosztolányi ötlete volt, gyöngy, sír, ez csak kettő, mi volt még? Elfelejtettem.

Gemiddelde methaanconcentratie.

Magyarul. Magyarország. Kik a magyarok, és mi közöm nekem hozzájuk? Mostantól az sem tűnik egyértelműnek, hogy Magyarország létezik, és rajta lehet bármiféle térképen, olyan távol van, olyan végtelenül távol!

A gyerekek, ők viszont itt vannak, itt élnek Hollandiában. Saskia és a kis Henk. Ha akarnám sem hagyhatnám itt őket, felelősséggel tartozom értük. Korábban is így kellett gondolnom. Ő, Saskia! Milyen szeretetteljes aggodalommal figyelte a vergődésemet, mialatt én a józanság tiszta levegője után kapkodtam, és próbáltam felfogni, ami velem, bennem, körülöttem történik! Igen, Saskia nagyon ragaszkodik hozzám, félt engem, ez a napnál világosabb. Az ő hozzám való viszonyára mondják azt: apás. „A kislány nagyon apás”, mi magyarok legalábbis így mondjuk, mi, magyarok, de kik vagyunk mi és hol?

Henk pedig nagyon hasonlít rám. Kétség nem férhet hozzá: az én kisfiam. A fényképeken, amelyek rólam készültek négyéves koromban, teljesen ugyanígy nézek ki. És rólam is azt mondták, ilyen élénk volt a fantáziám, biztosan én is játszottam kis pamutfoslányokkal, hogy rakéták lángcsóvái.

„Nincs több könyörgés!” Egyszerre dühös leszek és elkeseredett. A nő (feleségem? barátnóm? élettársam?) kiadta az utamat, és talán ez kell, hogy legyen az egyik utolsó emlékem a két gyerekről, ha elválunk, a bíróság úgyszólván az anyjuknak ítéli őket, és ha egyszer is bántottam őket részegen, talán láthatási jogom sem lesz. Nem verhettem őket! Nem aljasodhattam le odáig! Henk kék sapkája, ahogy bevillan az ajtókeret téglalapjába, és ahogy a nő kirántja Saskiát a küszöbön túlra, csapódik az ajtó, a kislány kordbárszony szoknyáját és gumicsizmáját látom odakintről utoljára... „Apa nem jön?” Sír, mindenki sír. Három ember távozik a házból sírva miattam!

Nem, apa nem jön többet, apa egy részeges állat.

Igaz, a gyerekek maradni akartak. Ha rendszeresen bántanám őket, biztosan tartanának tőlem, ez megnyugtató. Akkor csak elhanyagoltam őket, nem törődtem velük? Honnan tudom meg?

Valami biztosan történt. Szégyent érzek, mélységes megvetést magam iránt. Késő megbánni, amit tettem? Haza kellene menni, és helyrehozni mindent. „Csak egy utolsó esély! Egyetlen legutolsó esélyt adj!” De hová haza? A falut még csak-csak megtalálnám, de ott minden egyes házba ugyanakkora eséllyel csengetnék be – fogalmam sincs, hol lakhat a család, a családom.

És hirtelen erős szorítást érzek a gyomromban, a csípőmig meg a nyakamig kisugárzó, éles fájdalmat, nem bírom. Mintha a gyomrom teljesen össze akarna húzódní, addig akarna zsugorodni, amíg végül csak a sajtó, tüskékkel körülvett üresség marad a helyén, jajj. Próbálok kisóhajtani, kielelegezni magamból a fájdalmat, nem lehet. Megfulladok, segítség!

De miféle házasságom, családom lehet nekem? Egyetlen emlékemben sem szerepel a szóke nő. Lehetetlen, hogy valaha megfogtam volna a kezét. Képtelenségnek látszik, hogy egyszer is megérintettem, hogy egy sötét éjszakán, közös ágyunkban fölé hajoltam és megcsókoltam, finoman átdugtam nyelvemet az ő nedves, nyitott szájába, és... nem, a nevét sem tudom.

És a gyerekek? Felpattanok a székről.

Megint szédülök, úgy érzem, újra hányni fogok, a kempingágy melletti ócska ládából magamra kapom a sáros esőkabátot, inkább kint hányjak. Utána majd járok egyet a ház körül, a hideg levegőn, beszívom a köd illatát, megnézem, mi látszik a hullámverésből a töltés külső széléről, aztán ha lesz merszem hozzá, elgyalogolok a legközelebbi lakott településig, és megpróbálok hazajutni, úgy értem: haza Magyarországra – stoppolok az autópályán, vagy megkeresem a nagykövetséget, és a segítségüket kérem, mit tudom én – mindenesetre azonnal el kell hagynom a házat, ahol elveszítettem az összes ismeretemet a világról, ahol csupa előzmény nélküli hallucináció, valótlan foglya vagyok, csakhogy az ajtó... az ajtó most sem nyílik. Csak kívülről lehet elforgatni azt a rohad, félgömb alakú fogantyút? Csak a helyiek értik, hogy működik a zárszerkezet?

Újra és újra nekicsapom az öklömet a kemény falapnak, hosszan dörömbölök.

– Segítség! Engedjenek ki! – Továbbra sem hallok a hangomat. Magyarul akarok kiabálni, magyarul, de nem tudom, sikerült-e. Miért magyarul?

– Valaki! Valaki!

Előbb tudtam még két magyar szót. Gyöngy, sír, most mégis kételkedem, maradt-e még bennem a magyar nyelvből, megfulladok. Vagy csak egy illúzió? Egy illúzió a magyar nyelv?

Itt fogok megtévelyedni ebben az elhagyott, poros, dohos, huzatos faházban? Már érzem, egyedül reménytelen, hogy kijussak. Nincs mivel betörni az ajtót, és én túl gyenge vagyok saját erőmből kiszabadulni; ha ez így marad, itt fognak rám találni holtan – majd egyszer, véletlenül, később –, a sirályokon és más tengeri madarakon kívül nem jár erre senki.

Lerogyok az ajtó elé, a földön összegörnyedek magzatpózba, és amennyire képes vagyok rá, próbálok végiggondolni a lehetőségeimet. Jajj, a gyomrom! De nincs is mit gondolkodni, teljesen világos: egyetlen esélyem az, ha a nő gyanút fog, ha feltűnik, hogy nem mentem haza a holmimért, ha hiába várnak rám *otthon*. És ha a nő – minden gyűlölete, hidegsége, kiábrándultsága ellenére – gyanúja kikristályosodása pillanatában mégiscsak tudni akarja, mi történik velem, ha mégiscsak érez még bármiféle felelősséget a sorsom iránt, biztosan visszairányítja őt ide valami régi szerelem maradéka, utolsó cseppje, ebben bízhatok egyedül.

Rendben, legyenek valóságosak ő és a gyerekek is, csak szabadítsanak ki innen, csak ne hagyjanak itt megdöglenni! Elfogadom a játékszabályait, és ha a nő visszatér – akár

a gyerekekkel, akár nélkülük –, elmondok neki mindent (azzal a víz alatti, tébolyító, süket beszéddel, amelyre még képes vagyok), bevallom, hogy semmire nem emlékszem közös életünkből, és rábízom magam, a nő akkor biztosan segít nekem, és a maguk módján, pusztá szeretetükkel a gyerekek is segíteni fognak; együtt kimászunk a krízisből, én kígyógyulok az amnéziámból, a kapcsolatunkat pedig helyrepofozzuk, igen, így lesz a legjobb, és én be fogom bizonyítani a családomnak, hogy számíthatnak rám, és tudok szeretni, tudok gondoskodni róluk, tudok együttműködni, jelen lenni... Csak előbb a nő nyissa ki a ház ajtaját! És akkor majd elsétálunk az otthonunkig, és ha a gyerekek is értem jönnek a feleségemmel, ők majd előttünk szaladnak az úton hazafelé, ha lesz a nőnél pénz, útközben veszek egy üveg ásványvizet meg egy doboz cigarettát valahol a faluban – és végre megkérdezem tőle a nevét is.

Szomjas vagyok.

A hányingerem lassan alábbhagy, jobb így, magzatpózban a földön, csak a gyomrom, a mellkasom szorít rettenetesen. Mikor jön már a feleségem? Hány órát kell még várnom rá? Hány percet? Számolni kezdek magamban, azzal is múlik az idő, jó lesz minden, három, négy, öt, szeretni fogjuk egymást, boldog család leszünk, tizenhét, tizennyolc, tizenkilenc, harmincnyé... Boldog család, hatvanhat, boldog család...

Később feltápászkodom, és visszaülök a székre, az asztal mellé, a sáros esőkabátot összehúszom magamon, hideg van. Atyaéig, még mindig nem pattant szét a rémálmom? Az ajtó zárva.

Mi történne most, ha otthon volnék? Úgy értem: otthon, Budapesten. Elsősorban dolgoznék, persze: ideges, járatukat lekéső vagy csomagjukat elvesztítő utasok panasza-it, szemrehányásait kellene hallgatnom türelemmel és udvariasan, órákon át, vagy formalevelekben kellene őket tájékoztatnom jogaikról és lehetőségeikről. Munkám szüneteiben viszont egy lányon járna az eszem, egy lányon, akivel hétköznap reggelenként 8.40 és 8.45 között rendszeresen ugyanazon a vonaton utazunk; mindketten a hátulról számított második vagonba szállunk fel Kőbánya–Kispesten – nekem ahhoz esik legközelebb a reptérre átvezető felüljáró lépcsője, a lányról nem tudom, miért oda ül mindig, ő nem száll le Ferihegyen, ő utazik tovább, Ceglédig, Szolnokig, ki tudja –; a lánynak hosszú barna haja van, finom vonású, harmonikus arca és hibátlan bőre, rajta járna az eszem, bár ő nap mint nap úgy néz át rajtam, mintha nem ismétlődne meg a találkozásunk hónapok óta minden reggel; nem csak átsiklik rajtam a tekintete, egyszerűen levegőnek néz, nincs arcmemóriája? Lehetetlen. Néha azt érzem, gátlástalanul bámulhatnám, a lány akkor sem venne észre, még csak ki sem kérné magának, pedig egyszer olyan jó lenne előcsalni belőle legalább egy félmosolyt vagy bánom is én, haragot, ellenérzést, mindenesetre valami életszerűt... Igen, talán ezért jelent kihívást nekem a lány. Képtelen vagyok elfogadni, hogy nem lehetett összekacsintani, összenevetni legalább egyszer az elmúlt hónapokban: „Nézd, közös bennünk valami, közös kisserű, törékeny életünk öt perce minden nap!”

De miért akarok én egy magyar vonaton ismeretlen lányokkal ismerkedni, ha feleségem van Hollandiában? Vrouwen kiezen weer achternaam, mióta élhetek itt?

Közben egy madár repül a háztetőre, vagyis valahová az ablak fölé, karmaival az ereszt vagy a tetőt kaparászva forgolódik odafent, talán a korábbi sirály tért vissza.

Szóval a szóke, vékony nő... Akarom valóban, hogy újra eljöjjön? Tényleg helyre akarom hozni vele a házasságunkat? Házasságunk... Fogalmam sincs, megesküdtünk-e. És mit dolgoztam, mit dolgozhatok itt Hollandiában? Milyen házban élek, és miféle bútorokkal rendeztük be a lakásunkat? Van függöny az ablakunkon? Amikor Groningenben jártam, egyetlen ablakon sem láttam behúzott függönyt. És mit gondolhatnak rólam

a helybeliek? Vannak itt barátaim is, vagy mindenki gyűlöl az ital miatt? Mikor van Saskia és Henk születésnapja?

Újra felgyorsul a szívverésem, és egyre inkább úgy érzem: túl sok a hiány, a gyötrő nem tudás, ezért jobb, ha a nőnek végleg elege lett belőlem, és nem jön vissza többé. Remélem, soha nem kell viszontlátnom őt.

És a gyerekek? Nem, nem, őket sem akarom. Saskia, Henk, sajnálom, nem tudok segíteni rajtatok, biztosan felnőtek nélkülem is boldogan, egészségesen. Jobb, ha nem találkozom veletek többet, hisz tudom, nem lennének boldogok együtt. Sosem volnék képes visszatérni a faluba, ahol éltek, nem tudnék beletanulni ebbe az idegen-furcsa hollandiai életbe... Kis drágáim.

Jajj, miért beszélek hozzájuk, és miért beszélek visszatérésről? Sosem jártam a faluban. Milyen faluról van szó egyáltalán? Van a közelben bármiféle falu?

Reszketek. Bár örökre láthatatlanná tenne a sáros esőkabát! Bámulom a ködöt odakint. Túlságosan félelmetes minden előzmény és minden következmény, amelyet elfed előlem, túlságosan félelmetes az egész külvilág, inkább nem is akarok tudni róla többé, azt kívánom, ne is derüljön ki, miképpen keveredtem ide Magyarországról, és nem akarom tudni azt sem, milyen nyelven beszéltem a szőke nővel. Vagy nem is létezik a nő? Sem a gyerekek? Kitaláltam az egészet?

Mélyeket lélegzem. A mellkasom megint! El akarom terelni a figyelmemet a fájdalomról, ezért arra gondolok, hogy soha többé nem kell kilépnem a faházból. Körülnézek. Hiszen tulajdonképpen nem is olyan rossz hely ez itt. Igen, legjobb lenne itt maradni örökre. Szeretném, ha mátol ez lenne az otthonom – kissé szűkös, piszkos, és kissé hányásszagú, de legalább egyedül lehetek benne, ráadásul itt néma maradhatok.

És Magyarország? A régi életem? Minél tovább töprengek rajta, annál kevésbé hiányzik. Tényleg a Budapest–Cegléd vonalon látott barna hajú lány mindent elsodró jellegtelensége kell nekem? Az ő unott megszólíthatatlansága? És stresszes, alulfizetett munkám a repülőtéren? A hullafáradt hétköznap esték, amikor csak tévézni van erőm? Huszonnyolc évesen albérlésben tengődöm, ahonnan bármikor kitehetnek, spórolt pénzem semmi.

Nem. Mennyivel jobb nekem ebben az elhagyott, északi kunyhóban a tengerparton. Döntöttem: ha rajtam múlik, itt maradok bezárva. Ha felszáll a köd, majd bámulom a végtelen vizet, a kék, acélszürke vagy zöld tenger iszonyú, nyugodt tömegét, az ablakból biztosan ellátni a horizontvonalig, előbb-utóbb bele fogok vakulni a sivár látványba, de nem baj...

Csak éppen rettentően szomjazom. Teljesen kiszáradtam, ki tudja, mióta nem ittam egy kortyot sem. Félig telt műanyag flakont találok a székem mellett, színes címkéje alapján helyi üdítőital lehetett benne, fogalmam sincs, hogy került ide, talán a nő tette le a földre, az asztal mellé, mialatt velem ordított. Kezembe veszem, és ekkor fedezem fel, hogy odakint, a ház körül oszlani kezd a köd, a tájat rózsaszín-ezüstös fény önti el, mintha máris alkonyodna, már látszik, hogy a házam a töltésre keresztben ráfutó földút szélén áll, jobbra és balra a hosszú betonsánc húzódik, szemben pedig... Ó, szemben pedig ott a tenger! A tenger! Az a sejtelmes, elmosódott vízszintes vonal a mélyszürke tömeg fölött! Egyre élesebb az a vonal, gyönyörű. Megigéz, nem tudok szabadulni a látványtól.

A számhoz emelem a nyitott flakont, enyhén sárgás, átlátszó folyadék van benne, belekortyolok, az ital poshadt és kissé kesernyés, de alapvetően vívízü; miközben iszom, tovább gyönyörködöm a tengerben, le sem veszem róla a szemem, és tudom, ezután már mindig ez lesz: megiszom, amit kivizelek, nézem a tengert; megiszom, amit vizelek.

tem, és közben nézem a tengert; vizelek, megiszom, vizelek, megiszom, nézem a tengert, és így fogok élni már örökké – éhséget pedig többé nem érzek.

Később – már tényleg alkonyodik – az ablak párasodni kezd előttem, úgy látszik, lehettemmel egészen bemelegítettem a szűk helyiséget; és én akkor felállok, és jobb mutatóujjammal egy nevet írok a szürke párafoltba; a nevemet írom, vagyis azt: Pieter.

Gellén-Miklós Gábor

A VIDEOTÉKÁBÓL KIFELEÉ MENET

A pornófilmben van valami furcsa.
Nem is az, hogy a nők nagyon cicisek,
és a pasiknak hatalmas a micsodájuk,
hanem hogy ők is voltak gyerekek?
Jártak óvodába, és lapátoltak serényen
a homokozóban? Nekik is volt óvónénijük,
mondjuk Gizi néni, aki rácsapott a kezükre,
ha nyúlkáltak, rosszalkodtak?
Mikor dől el az ilyesmi? Hogy az ember
nem pék lesz vagy építési vállalkozó,
hanem... szóval értik.
Eldőlnek a dolgok maguktól, vagy
lök rajtuk egyet valaki?
Na, ezért furcsák nekem a pornófilmek.

AZ UTAS ELBIZONYTALANODIK

A taxióra hirtelen visszafelé kezdett el pörögni.
Megrémültem. Mínuszban vagyok az életemmel?
Pedig előrementünk. Hegynek fel, völgybe le.
(Igaz, gyakran kellett megállni a piros lámpa miatt.)
És most? Induljunk el hátrafelé?
Lehet egy egész városon, egy egész
életen át tolatni? Van ilyen szabály?
A végén még nekem fognak fizetni, de féltő,
hogy amit kapok, azt nem teszem zsebre.